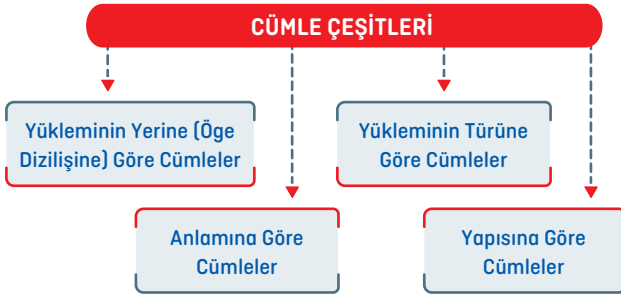
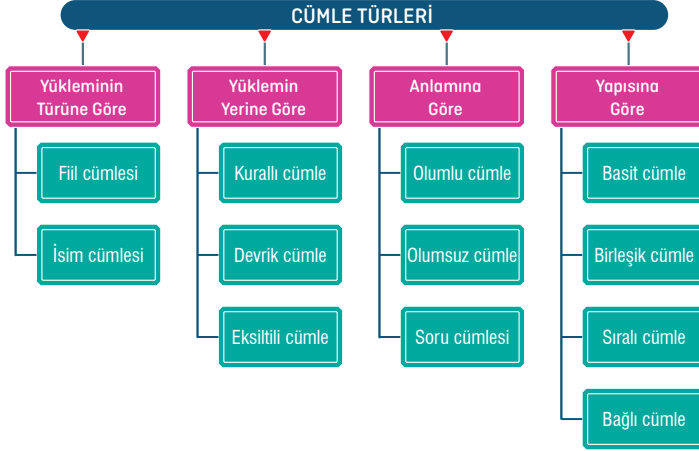

CÜMLE TÜRLERİ

A. Yüklemnin Yerine (Öge Dizilişine) Göre Cümleler

Kurallı (Düz) Cümle

Yüklemi **sonda bulunan** cümledir.

- Bu fotoğrafları çok beğendim.

Devrik (Kuralsız) Cümle

Yüklemi **sonda bulunmayan** cümledir.

- Son anda kurtuldu ölümden.
- Daha önce tatmamıştım bu geleneksel yemeği.

NOT

- Eksiltili cümle, **yüklemi kullanılmayan cümledir**. Yüklem kullanılsa da cümledeki bağlamdan yüklemnin ne olduğu anlaşılır. Yüklem kullanılmadığından eksiltili cümlelere bitmemiş, tamamlanmamış cümle de denir.
- Eksiltili cümlelerin sonuna **üç nokta (...)** konur.
 - Karşımızda masmavi bir göl... (duruyor, var)
 - Az veren candan, çok veren maldan... (verir)

B. Yükleminin Türüne Göre Cümleler

Fiil (Eylem) Cümlesi

- ▶ Aradığım kitabı sonunda bu sahafta buldum.
- ▶ Adam, hâlâ söylediklerinin doğru olduğunda inat ediyor.

İsim (Ad) Cümlesi

- ▶ O yıllarda babası Diyarbakır'ın bir ilçesinde doktormuş.
- ▶ Bu pınarın suları yazın bile buz gibiymiş.

NOT

- Fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler, **isim cümlesi** kabul edilir.
 - ▶ Benim amacım, sınıfın en başarılı öğrencisi olmaktır.
 - ▶ Onun almak istediği telefon, ona ilk gösterdiğinizdi.
 - ▶ Şikâyet ettiğim tek şey, sağlığına dikkat etmemesidir.
 - ▶ Bizim için önemli olan, bundan sonra yapacaklarınızdır.

C. Anlamına Göre Cümleler

Olumlu Cümle

- ▶ Yavru kedileri, okula giden öğrenciler fark etmiş.
- ▶ Bayram dolayısıyla dükkânlar, mağazalar çok kalabalıktı.

Olumsuz Cümle

- ▶ Küçük çocuğun ne demek istediğini anlamadım.
- ▶ Bu ürünü başka yerde bu fiyata bulamazsınız.
- ▶ Mağazada satılan ürünler hiç de ucuz değil.
- ▶ Bu çocuk nedense derslere karşı çok ilgisizdi.
- ▶ Hiç can yeleği yokmuş teknede.

Kimi cümleler biçimce (şekilce-yapıca) olumsuz olduğu hâlde anlamca olumlu olabilir.

- ▶ Sanki daha önce böyle sorunlar yaşamadık.
- ▶ Bu basit soruyu çözemeyecek değilim.
- ▶ Sevmez miyim senin gibi bir arkadaşı.

Bazı cümleler biçimce (şekilce-yapıca) olumlu olduğu hâlde anlamca olumsuz olabilir.

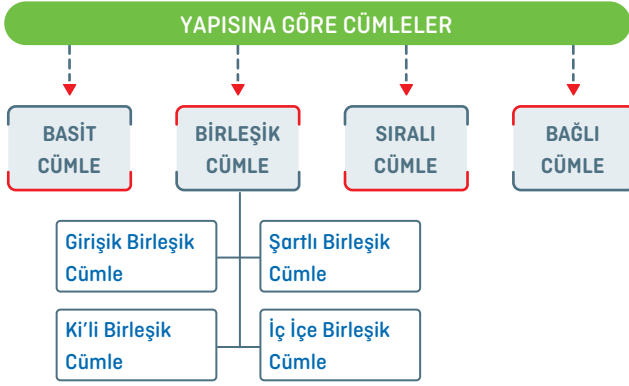
- ▶ Dedem cep telefonundan ne anlar?
- ▶ Ben sizi kırar mıyım hiç!
- ▶ Evde ne kalem var ne kömür.

Soru Cümlesi

- ▶ Yola çıkmadan önce bizimle çay içer misiniz?
- ▶ Sergi için bu kadar insana ne zaman ulaştınız?
- ▶ Böyle güzel bir topluluk içinde insanda stres mi kalır?

Ünlem Cümlesi

- ▶ Ne ilginç bir resim bu!
- ▶ Ne kadar da karmaşık bir binaymış burası!

Temel Cümle

Yüklem

- ▶ Gülmek, insanı rahatlatır.
- ▶ Aydınların aydınlatamadığı halkı soytarılar aldatır.

Yan Cümlecik

Fiilimsi

Dikkat

Yan cümlecik fiilimsiyle kurulabileceği gibi çekimli bir eylemle de kurulabilir:

- Sabahları mama verdiğim kediler dışarıda yanımdan ayrılmıyor. (Yan cümle, fiilimsiden oluşmuştur.)
- Evden hemen çıkarsak trene yetişebiliriz. (Şart kipiyle çekimlenmiş bir fiil, yan cümle olarak kullanılmıştır.)
- Sezgin, daha önce buraya hiç gelmemiştim, dedi. (Alıntı cümle, başka bir cümlenin yan cümlecığı olarak kullanılmıştır.)

BASİT CÜMLE

- Bir yargıdan (yüklem) oluşan ve yan cümlecığı bulunmayan cümleye **basit cümle** denir.
- Basit cümlelerde tek bir yüklem bulunmaktadır.
- ▶ Dere iki sıra söğüt ağacının arasından geçiyordu.
- ▶ İstanbul sokaklarında nice tarih hazinesi gizlidir.

BİRLEŞİK CÜMLE

- İçinde bir temel yargıyla ona bağlı en az bir yan yargının bulunduğu cümlelere **birleşik cümle** denir.

Buna göre birleşik cümleler temel cümle ve yan cümleden oluşur.

Temel Cümle

- Asıl yargının bulunduğu, yan cümlelerin bağlı olduğu sözcüklere ya da söz dizisine **temel cümle** denir.

▶ “Kuruyan ağacı kestiler.”

Yan Cümle (Yan Cümlecik)

- Başka bir yargıyı tamamlayan, temel cümlenin bir ögesi durumundaki sözcüklere ya da söz dizisine **yan cümlecik** denir.

• Yan cümlecik, genellikle fiilimsilerden oluşur.

▶ Yağmur yağınca mutlu oldu.

Girişik Birleşik Cümle

- Yan cümlecığı eylemsiden oluşan birleşik cümlelere **girişik birleşik cümle** denir.

▶ Bu şiiri ezberlemeyi düşünüyorum.

▶ Duyduğu güzel sözleri vakit kaybetmeden not ederdi.

NOT

- Yan cümlecik, temel cümlenin bir ögesi durumundadır.
- ▶ Geç gelenlere konuyu özetledi. (.....)
- ▶ Dedesinin masal anlatmasını çok sevdi. (.....)
- ▶ Genç araştırmacı, projeyi bitirince rahatladı. (.....)
- ▶ Yerdeki sararmış yapraklar beni biraz hüzünlendirdi. (.....)
- Girişik birleşik cümlede temel cümlenin yüklemi dışında kaç fiilimsi kullanılmışsa o kadar yan cümle var demektir.
- ▶ Irmağa giden yol, kasabadan kurtulunca, göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçeleri arasından geçirdi.

Şartlı Birleşik Cümle

- Yan cümlecigi temel cümlenin koşulu durumundaki cümlelere **şartlı birleşik cümle** denir.

-se / -sa

+

şart anlamı

- ▶ Düzenli su tüketirseniz daha sağlıklı olursunuz.

- * Senle biraz dertleşsek.

NOT

- **Şartlı birleşik cümlede yan cümle daima zarf tümleci görevindedir:**
- ▶ Para biriktirirsen dünya turuna çıkabilirsin. (Zarf tümleci)

Ki'li Birleşik Cümle

- Yan cümlecigin temel cümleye "ki" bağlacı ile bağlandığı birleşik cümlelere **ki'li birleşik cümle** denir.
- Ki'li birleşik cümlelerde genellikle temel cümle başta, yan cümle sonda bulunur.

..... **ki**

- ▶ Anladım ki kitap insanın en yakın dostuymuş.
- ▶ Biliyorsun ki trafik akşam saatlerinde yoğunlaşıyor.
- ▶ Görüyorum ki artık derslerine düzenli çalışıyorsun.

İç İçe Birleşik Cümle

- Yan cümlesi başka bir bağımsız cümleden oluşan birleşik cümlelere **iç içe birleşik cümle** denir.
- Doğrudan anlatımlı cümleler, iç içe birleşik cümle özelliği gösterir.
- İç içe birleşik cümlelerde yan cümlecik, temel cümlecigin nesnesi olur.
- ▶ Öğretmenimiz, herkes bir anısını yazsın, dedi.
- ▶ O, "Bu eşyaları kim getirdi bilmiyorum." demişti.
- ▶ Kimse ayranım ekşi demez.

SIRALI CÜMLE

- Anlam yakınlığı bulunan birden fazla cümlenin arka arkaya getirilmesiyle oluşan cümlelere **sıralı cümle** denir.
- Sıralı cümleyi oluşturan cümlelerin arasına **virgül (;)** ya da **noktalı virgül (;)** konur.
- Sıralı cümlelerde birden çok yüklem vardır.

..... ; ;

- ▶ Dışarıda yürüyordum, bir anda yağmur başladı.
- ▶ Boğaz sisle kaplıydı, göz gözü görmüyordu.
- ▶ Adam görevliyi dinlemiyor, sürekli saatine bakıyordu.

- ▶ Yağmurlar başlayınca her şey değişecekti, vadi tabanı bir nehere dönüşecekti.

Bağımlı Sıralı Cümle

- En az bir ögesi ortak sıralı cümlelere **bağımlı sıralı cümle** denir.
- ▶ Yaşlı adam, sokağın başına kadar yürüdü, etrafına bakındı.
- ▶ Babam Bursa'ya gitti, biz de gideceğiz.
- ▶ Tatil boyunca gezdi, eğlendi.
- ▶ Dost başa, düşman ayağa bakar.

Bağımsız Sıralı Cümle

- Hiçbir ögesi ortak olmayan sıralı cümlelere **bağımsız sıralı cümle** denir.
- ▶ Yağmur durmuştu, yeniden dışarıya çıktık.
- ▶ Takımlar sahaya çıkmıştı, maç birazdan başlayacaktı.

BAĞLI CÜMLE

- Anlamca ilgili birden çok cümlelerin bağlaçla birbirine bağlandığı cümlelere **bağlı cümle** denir.
- ▶ Dışarıdaki işlerini bitirdi ve evine döndü.
- ▶ Erkenden yola çıktık **ancak** işe yine geç kaldık.
- ▶ **Ya** bu işi kabul edeceğim **ya da** köyüme döneceğim.
- ▶ İstanbul'dan buralara kadar gelmiş **de** bize uğramadan gitmiş.

- ▶ Dere boyunca kavak ve çınar ağaçları gördük.

- ▶ Evden ayrılırken ne annesine ne de babasına haber vermiş.

Bağlı cümlelerde de öge ortaklığı bulunabilir.

- ▶ Usta, yarım saat önce geldi ve çamaşır makinesini tamir etti.

Aşağıdaki cümleler yapısı bakımından basit midir, birleşik mi?

- ▶ En büyük hobisi balık tutmaktır.
- ▶ Bu, hepimizi şaşırtan bir durumdu.

- * Soruların tamamını çözmek istiyordu fakat zamanı yetmedi.

- * Çayından bir yudum daha alıp koltuğa oturdu, gazetesini okumaya başladı.

Aşağıdaki cümlelerin hangisi yapısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Bir savaşı önce kendimize karşı kazanmak zorundayız.
- B) Köprü altında balık tutanlar bezgin değildi.
- C) Herkesin içinde onu azarlamanız bence çok yanlış.
- D) En son hangi kitabı okuduğunu nasıl hatırlamazsın?
- E) Bu tür soruların cevabı genellikle son şık olur.